

Το παιδί και ο έφηβος στο Μουσείο: Παραδείγματα από την ελληνική παιδική και εφηβική λογοτεχνία

Γραμμένη-Ελένη Πουρνή
Αρχαιολόγος-Φιλολόγος
MSc Ανάγνωση & Φιλαναγνωσία
mpournh@yahoo.gr

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι επισκέψεις των παιδιών και των εφήβων σε μουσεία αποτελούν σήμερα απαραίτητο μέρος τόσο της εκπαιδευτικής διαδικασίας όσο και της αγωγής που ακολουθείται από την οικογένεια. Η παιδική και εφηβική λογοτεχνία αναφέρονται συχνά στις επισκέψεις των παιδιών και των εφήβων είτε στα πλαίσια των σχολικών εκπαιδευτικών εκδρομών είτε κάποιου ψυχαγωγικού οικογενειακού ταξιδιού. Οι εντυπώσεις των νεαρών επισκεπτών, όπως μεταφέρονται μέσα από την προσωπική τους ματιά, σκιαγραφούν τη στάση τους απέναντι στα πολιτιστικά αυτά ιδρύματα και κατ'επέκταση τη στάση της σύγχρονης νεολαίας απέναντί τους. Παράλληλα, ο αναγνώστης παρακολουθεί τον ρόλο που διαδραματίζει η επαφή των νεαρών ηρώων με τον πολιτισμό στην προσωπική τους πορεία προς την αυτογνωσία, ενώ επιβεβαιώνεται ο καταλυτικός ρόλος του πολιτισμού στη δημιουργία μίας ολοκληρωμένης προσωπικότητας και ως οδηγού για μια ομαλή πορεία προς την ενηλικίωση.

Λέξεις-κλειδιά: μουσείο, επίσκεψη, παιδί, έφηβος, παιδική λογοτεχνία, αυτογνωσία

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εκπαιδευτικές επισκέψεις των παιδιών και των εφήβων στα μουσεία αποτελούν μέρος της σχολικής πρακτικής εδώ και δεκαετίες. Το μουσείο, σύμφωνα με το ICOM, είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, ένας οργανισμός κοινής ωφέλειας, προορισμένος να προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο και να συμμετέχουν όλοι ισότιμα συλλέγοντας, εκθέτοντας και κοινοποιώντας υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία (Οικονόμου, 2003: 16). Στην Ελλάδα το πρώτο μουσείο που ιδρύθηκε είναι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Κροντηρά, 1986). Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός «δημόσιο» δεν συνεπάγεται πάντοτε τη δυνατότητα πρόσβασης στο μουσείο από το ευρύ κοινό. Το μουσείο αποτελεί χώρο προάσπισης των συμφερόντων κυρίαρχων πολιτικών και κοινωνικών ομάδων (Karlan, 1995:55).

▼ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Διακρίνονται δύο κύριοι τύποι μουσείων. Τα παραδοσιακά μουσεία περιλαμβάνουν εκθέσεις με αντικείμενα της εθνικής ιστορίας και συμβάλλουν έτσι στη δημιουργία της εθνικής ιστορίας. Αρκετά συχνά παρουσιάζουν εκθέματα από την ιστορία και τον πολιτισμό άλλων λαών. Ωστόσο, ο τρόπος αυτός παρουσίασης θεωρείται κλειστός, προσανατολισμένος στα ίδια τα εκθέματα (object oriented) και αποκομμένος από τις σύγχρονες εξελίξεις. Τα μοντέρνα μουσεία παρουσιάζουν τις συλλογές τους σε στενή σχέση με τον κοινωνικό περίγυρο, παρέχοντας πιο σύνθετους και επικοινωνιακούς τρόπους. Χαρακτηρίζονται, δηλαδή, από ανοιχτό χαρακτήρα με προσανατολισμό τόσο προς το κοινό όσο και προς τα εκθέματα (people and object oriented).

Η μουσειολογία είναι η επιστήμη που αποβλέπει στην όσο το δυνατόν πιο ευρεία και δημιουργική αξιοποίηση των μουσείων από εκπαιδευτική άποψη, ώστε ο κάθε επισκέπτης να βρίσκεται σε διαρκή, ελεύθερο και κριτικό διάλογο μαζί τους (Νάκου, 2001: 180, 183). Έχουν διατυπωθεί αρκετές θεωρίες γύρω από τον σκοπό και το περιεχόμενο του παιδαγωγικού προσανατολισμού της μουσειακής αγωγής. Οι σημαντικότερες είναι η θεωρία της βιωματικής μάθησης και του κονστρουκτιβισμού. Σύμφωνα με τη βιωματική θεωρία, ο κόσμος αποτελείται από αντικείμενα, τα οποία πρέπει να προσεγγίσουμε, να μελετήσουμε και να αφομοιώσουμε ώστε να εμπλουτίσουμε τη φαρέτρα της ζωής (Νάκου, 2001: 190-191). Ο Dewey, από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της μουσειοπαιδαγωγικής, συνδέει άμεσα την επίσκεψη του παιδιού στο μουσείο και τη μάθηση με την εμπειρία, τη δημιουργικότητα, την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης (Νικονάνου, 2009: 45). Η θεωρία του κονστρουκτιβισμού ορίζει τη γνώση ως έναν συνεχόμενο ρου αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στον εκπαιδευόμενο, και το κοινωνικό περιβάλλον και τη μάθηση ως «διαδικασία επιλογής και οργάνωσης συναφών δεδομένων που προέρχονται από την πολιτισμική εμπειρία» (Hooper-Greenhill, 1996: 47).

Στο τοπίο της παιδικής λογοτεχνίας, όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα, το είδος που έχει μεγαλύτερη συνάφεια με τη μουσειακή παιδεία και αγωγή είναι το δημοφιλέστατο είδος του ιστορικού μυθιστορήματος, το ταξιδιωτικό μυθιστόρημα (Αναγνωστόπουλος, 1999: 118, 139-140), το βιβλίο γνώσεων και μια ειδική κατηγορία που άνθισε για αρκετές δεκαετίες ως θεματική κατηγορία του λογοτεχνικού διαγωνισμού της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, το *Χρονικό μιας πολιτείας* (Αναγνωστόπουλος, 1999: 143). Ξεκάθαρες αναφορές σε επισκέψεις των μικρών ηρώων σε μουσεία ή παρεμφερείς χώρους σε είδη της παιδικής λογοτεχνίας θα βρεθούν τυχαία και ανάλογα με την εξέλιξη της υπόθεσης του έργου.

▼ ΟΙ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Μέσα από διάσπαρτες αναφορές, θα προσπαθήσουμε να ιχνηλατήσουμε και να προσδιορίσουμε τη σχέση του παιδιού και του εφήβου με τον χώρο του μουσείου σε διαφορετικές περιστάσεις και εξελικτικά στάδια της ζωής του. Συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε στα έργα: *Αστραδενή* (1982) της Ευγενίας Φακίνου, *Ένα καλοκαίρι στη σκιά του Βούδα* (1986) της Λίτσας Ψαραύτη, *Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της* (2002) της Άλκης Ζέη και *Η προφητεία του κόκκινου κρασιού* (2008) της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου.

Στην *Αστραδενή* (1982), της Ευγενίας Φακίνου, η ομώνυμη ηρωίδα είναι ένα χαρούμενο και κεφάτο δωδεκάχρονο κορίτσι από τη Σύμη, που έρχεται να ζήσει με την οικογένειά της για οικονομικούς λόγους στο άγνωστο και εχθρικό περιβάλλον της Αθήνας. Αν και έχει περάσει ήδη δύσκολα (απώλεια του αδελφού της, οικονομική δυσχέρεια της οικογένειας που την αναγκάζει να μετακομίσει στην πόλη), διατηρεί το κέφι της και την όρεξη για ζωή. Μετά από μία σχολική εκδρομή στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, η δασκάλα τούς ζητά να γράψουν μία έκθεση με τις εντυπώσεις τους. Το συγκεκριμένο απόσπασμα έχει χρησιμοποιηθεί κατά κόρον στα αναγνωστικά της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Αφού γράφουν και παραδίδουν τις εκθέσεις τους, έρχεται η ώρα της διόρθωσης. Η δασκάλα στέκεται σε ένα αρνητικό και ένα θετικό παράδειγμα. Το αρνητικό παράδειγμα είναι της Αστραδενής. Η δασκάλα την επικρίνει γιατί δεν δείχνει αυτοσυγκράτηση και εκφράζει τα συναισθήματά της, ενώ προχωράει ακόμη περισσότερο και εκφέρει άποψη και κρίση γι' αυτά:

«Νομίζω ότι το παιδί και το άλογο είναι οι πιο φυλακισμένοι άνθρωποι που έχω δει στη ζωή μου...»

Κι ο πιο αδικημένος ο Αριστόδικος. Κανένας δεν τον κοιτάει, κανείς δεν του δίνει σημασία. Όλοι τον προσπερνάνε, για να σταθούν πέντε μέτρα πιο κει, στο άγαλμα του Δία ή του Ποσειδώνα. Όλοι βλέπουν το τεράστιο άγαλμα και κανείς, μα κανείς, δε βλέπει τον Αριστόδικο.

Ούτε κι εγώ ήξερα ότι τον έλεγαν έτσι. Μου έκανε όμως εντύπωση που το στήθος και το πρόσωπό του ήταν όλο γρατζουνιές και χαρακιές. Διάβασα τότε το χαρτάκι που έλεγε ότι βρέθηκε πριν σαράντα χρόνια στα Μεσόγεια της Αττικής κι ότι οι χαρακιές στο στήθος και στο πρόσωπο είχαν γίνει από το αλέτρι του γεωργού.

*Τον αδικήσαν τον Αριστόδικο εκείνοι που τον έβαλαν δίπλα σ' αυτόν τον υπέροχο Δία. Αλλά τον αδικήσαμε κι εμείς που δεν του ρίξαμε ούτε ένα βλέμμα. Γι' αυτό του αφιερώνω αυτή την έκθεση». (Από το βιβλίο του ΟΕΔΒ *Η γλώσσα μου για την Ε' δημοτικού*, πρώτο μέρος, σελ. 78 - 80, έκδοση ΙΗ', 2001).*

Σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης είναι ένα από τα βασικότερα ζητούμενα της εκπαίδευσης. Η ξεκάθαρη συναισθηματική και οπτική αλληλεπίδραση της Αστραδενής με ορισμένα από τα διασημότερα εκθέματα του Εθνικού Μουσείου ανταποκρίνεται και στις σημαντικότερες θεωρίες της

μουσειοπαιδαγωγικής, που ήδη αναφέραμε, και κυρίως στις απόψεις του Dewey. Παρ' όλα αυτά, η δασκάλα επικρίνει σφοδρά την Αστραδενή και προτιμά την έκθεση της καλύτερης μαθήτριάς της τάξης, που διαθέτει αυστηρή γλώσσα, «αρχή, μέση και τέλος».

Λαμβάνοντας υπόψη τη χρονική περίοδο που εκδόθηκε το βιβλίο, αντιλαμβάνεται κανείς πως πρόκειται για μια μεταβατική φάση στην ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης. Είναι η εποχή όπου αναβαθμίζονται οι παιδαγωγικές ακαδημίες, απαγορεύεται η σωματική τιμωρία και η κατάργηση του πολυτονικού συστήματος βρίσκεται προ των πυλών. Η μορφή της δασκάλας μοιάζει να είναι κατάλοιπο των άκαμπτων συστημάτων προηγούμενων δεκαετιών.

Ολόκληρο το μυθιστόρημα διαπνέεται από την κυρίαρχη αντίθεση μεταξύ της ήσυχης και αρμονικής ζωής στη φύση και την επαρχία και της απάνθρωπης ζωής των αστικών κέντρων. Η αντίθεση αυτή είναι πολύ παλιά στην ελληνική λογοτεχνία και έχει τις ρίζες της στο λογοτεχνικό ρεύμα της ηθογραφίας, μετά την προτροπή του Ν.Γ. Πολίτη στους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς του περιοδικού «Εστία» να διασώσουν τις εικόνες της αγροτικής ζωής και παράδοσης, που έφθινε μπροστά στη λαίλαπα της αστικοποίησης. Το καθαρό και αθώο βλέμμα της Αστραδενής φαίνεται να υπερνικά το εξασκημένο και τεχνικό βλέμμα της μαθημένης στην αστική ζωή συμμαθήτριάς της. Η Αστραδενή μοιάζει πολύ πιο έτοιμη να κατανοήσει σε βάθος την αξία και τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας της, σε σχέση με την άριστη συμμαθήτριά της, που ανταποκρίνεται με μεγαλύτερη άνεση στα σχολικά μαθήματα και την αυταρχική δασκάλα της, που δεν μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές στην ουσία της γνώσης.

Η Λίτσα Ψαραύτη στο εφηβικό μυθιστόρημά της *Ένα καλοκαίρι στη σκιά του Βούδα* (1986) αφηγείται το ταξίδι δύο εφήβων, της Ελληνίδας Φαίδρας και του Φινλανδού Έρικ, στη νοτιοανατολική Ασία. Το ταξίδι είναι το μεγάλο βραβείο που κέρδισαν σε έναν διαγωνισμό γεωγραφίας. Οι ήρωες σκιαγραφούνται αρκετά στερεοτυπικά. Η Φαίδρα είναι φορέας της παράδοσης και των συμπαγών αξιών του ευρωπαϊκού νότου. Είναι αυθόρμητη και χαοτική. Ο Έρικ, αντίθετα, είναι πιο οργανωτικός και συνειδητοποιημένος. Μοιάζει ξεκάθαρος στη συμπεριφορά του και τις προθέσεις του.

Όταν φτάνουν στην Ιαπωνία, επισκέπτονται τη μαρτυρική πόλη του Ναγκασάκι, που βομβαρδίστηκε τον Αύγουστο του 1945 με πυρηνική βόμβα από τις αμερικανικές δυνάμεις. Η συγγραφέας δεν περιγράφει με λεπτομέρειες το μουσείο και τις αντιδράσεις των επισκεπτών. Αντίθετα, επιλέγει τη δύναμη της άμεσης μαρτυρίας, παραθέτοντας ως ντοκουμέντο τη συγκλονιστική μαρτυρία ενός από τους πιλότους των αεροπλάνων. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της μεταμοντέρνας λογοτεχνίας αποτελεί η χρήση αποσπασμάτων και κειμένων από τρίτες πηγές μέσα στο ίδιο το λογοτεχνικό κείμενο. Η συγγραφέας επιλέγει να λειτουργήσει η επίσκεψη των παιδιών στο μουσείο του Ναγκασάκι ως ένα είδος ζωντανού ντοκουμέντου για τον αναγνώστη που δεν βρίσκεται εκεί, αλλά θέλει να του μεταφέρει όσο γίνεται πιο γλαφυρά τη συγκλονιστική εικόνα που αντικρίζουν. Έτσι, η λογοτεχνία θυμίζει ένα είδος ντοκουμέντου (Καβανόζης, 2019). Μετά το 1960, άλλωστε, προσδίδονται μοντερνιστικά χαρακτηριστικά και στην ταξιδιωτική λογοτεχνία (Πέτκου, 2019). Οι δύο νέοι αισθάνονται συγκλονισμένοι

μπροστά στη μνήμη και τις δυνατές εικόνες των εκθεμάτων του μουσείου. Δεν παραλείπουν να γράψουν λίγα λόγια υπέρ της ειρήνης στο μουσείο των επισκεπτών. Πρόκειται οπωσδήποτε για μια εμπειρία που θα κουβαλούν μέσα τους για πάντα.

Η δωδεκάχρονη Κωνσταντίνα, ηρωίδα του μυθιστορήματος της Άλκης Ζέη *Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της* (2002), είναι το παραμελημένο παιδί μιας οικογένειας Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία. Οι γονείς της είναι μορφωμένοι, με σύγχρονες απόψεις, αλλά φαίνεται να ζητούν από τη δωδεκάχρονη κόρη τους να γίνει εκείνη ο ενήλικας της υπόθεσης. Το διαζύγιο και τα νέα δεδομένα τους αναγκάζουν να τη στείλουν για λίγο να ζήσει στην Ελλάδα με την γιαγιά της. Η γιαγιά της, παλιά αντάρτισσα του ΕΛΑΣ, είναι μια σκληρή και τραχιά γυναίκα της παλιάς εποχής. Δεν εκδηλώνει σχεδόν ποτέ τα συναισθήματά της, αν και μαζί με την εγγονή της προσπαθούν να δουν πώς έφτασε το ζευγάρι στον χωρισμό. Η παιδαγωγική μέθοδος που ακολουθεί είναι των προηγούμενων δεκαετιών, όπου τα παιδιά είχαν μόνο υποχρεώσεις και σχεδόν καθόλου δικαιώματα. Μόνη και αβοήθητη η Κωνσταντίνα βυθίζεται στον κόσμο των ναρκωτικών και μπλέκεται στον καλούφασμένο ιστό τους.

Ένα Σαββατοκύριακο ταξιδεύει με τη γιαγιά της και τρεις φίλες της, παλιές συντρόφισσες, τις οποίες αποκαλεί «οι τρεις Ασπασίες», στο Μεγάλο Χωριό Ευρυτανίας. Πηγαίνουν να επισκεφθούν τον παλιό καπετάνιο του αποσπάσμάτος τους. Φυσικά, η Κωνσταντίνα τις ακολουθεί βαριεστημένα. Η περιοχή αυτή της Ευρυτανίας έχει πλούσιο ιστορικό παρελθόν όσον αφορά τα γεγονότα της Γερμανικής Κατοχής και του Εμφύλιου Πολέμου. Όταν κάνουν μια στάση για να επισκεφθούν το υπό διαμόρφωση Μουσείο Εθνικής Αντίστασης, που στεγάζεται στο κτίριο του πρώην δημοτικού σχολείου, επιβάλλουν και στην Κωνσταντίνα να πάει μαζί τους, για να μάθει χάρη σε ποιους ζει σήμερα ελεύθερη.

Η στάση των σημερινών μαθητών απέναντι στο μάθημα της ιστορίας δεν είναι ιδιαίτερα θετική. Το εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται ότι αδυνατεί να προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις νέες διδακτικές προσεγγίσεις του μαθήματος εξαιτίας της αρνητικής τους στάσης. Για τους περισσότερους μαθητές η ιστορία είναι νεκρά γεγονότα που δεν τους ενδιαφέρουν και ο εκπαιδευτικός δεν μπορεί να τους πείσει για την αξία του μαθήματος. Σε αυτό φαίνεται πως συνεπικουρούν τόσο το αναλυτικό πρόγραμμα όσο και ο τρόπος διδασκαλίας και αξιολόγησης (Κόκκινος, 2003: 159-161). Σε έρευνα που διεξήγαγε η Π. Αλεξοπούλου (2019) σε μαθητές ηλικίας 14-15 ετών, κοντά δηλαδή στην ηλικία της ηρωίδας του βιβλίου της Ζέη, οι μαθητές δήλωσαν πως η ιστορία είναι ένα δυσνόητο και δύσκολο μάθημα, το οποίο, ωστόσο, τους προκαλεί συναισθήματα εθνικής υπερηφάνειας.

Όμως η ηρωίδα του βιβλίου, η δωδεκάχρονη Κωνσταντίνα, έχει κάποιους λόγους παραπάνω να μην την ενδιαφέρει το μελλοντικό μουσείο του Μεγάλου Χωριού και η νεότερη ελληνική ιστορία. Βρίσκεται στη μέση του επώδυνου διαζυγίου των γονιών της και αναγκάζεται να ζει με τη γιαγιά της, που δεν επικοινωνούν καθόλου. Επιστημονικές έρευνες αναφέρουν πως τα παιδιά που έχουν βιώσει το διαζύγιο των γονιών τους είναι πιθανό να υποφέρουν από ήπια κατάθλιψη (Wallerstein & Kelly, 1980: 59). Επίσης, είναι πιθανό να αναπτύξουν παραβατική συμπεριφορά μετά το διαζύγιο, καθώς πιστεύουν ότι ευθύνονται για τον χωρισμό (Newcomber & Ubry, 1987; Zaslou, 1988; Chase-Landsale & Hetherington, 1990; Hetherington, 1993). Ακόμη,

επηρεάζεται αρνητικά και η σχολική επίδοση για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα (Wallerstein, 1987; Bisnaire, Firestone & Rynard, 1990).

Στο εφηβικό μυθιστόρημα της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσπούλου, *Η προφητεία του κόκκινου κρασιού* (2008), η δεκαεξάχρονη Όλγα πηγαίνει με τον αρχαιολόγο πατέρα της, Αλέξη Νόιγκερ, και τα μέλη ενός πολιτιστικού συλλόγου μια εκδρομή στην παλιά ελληνική πόλη του Μελένικου, που σήμερα βρίσκεται σε βουλγαρικό έδαφος. Έχει μόλις βιώσει μια ερωτική απογοήτευση, καθώς δεν υπάρχει πια καμιά ελπίδα να γίνει ζευγάρι με τον οικογενειακό της φίλο, Απελλή. Τα παλιά εγκαταλελειμμένα κτίρια που θα επισκεφθούν, λειτουργούν ως ένα εκτεταμένο υπαίθριο μουσείο. Θα σταθούμε στην επίσκεψη των εκδρομών στο βυζαντινό αρχοντικό Κορδόπουλου, που λειτουργεί σήμερα ως λαογραφικό μουσείο.

Ενώ ακολουθεί, σύμφωνα με το πρόγραμμα, η επίσκεψη στο αρχοντικό Κορδόπουλου, η Όλγα, ο πατέρας της και ο Παύλος, ένας φοιτητής νομικής που γνώρισαν στο λεωφορείο, τη χάνουν, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στη συγγραφέα να παραθέσει ενδιαφέροντα σημεία για την πλοκή. Παράλληλα, με αυτόν τον τρόπο δεν συσσωρεύονται υπερβολικά πολλές ιστορικές πληροφορίες, που κάνουν τους νεαρούς αναγνώστες να χάνουν το ενδιαφέρον τους. Λίγο παρακάτω, το απόγευμα της ίδιας ημέρας, η επίσκεψη πραγματοποιείται ειδικά για τους τρεις αυτούς επισκέπτες από την ξεναγό. Επισκέπτονται το ισόγειο του αρχοντικού και έπειτα τις τρυπητές στο υπόγειο, όπου οι Μελενικιώτες τοποθετούσαν τα βαρέλια με το εξαιρετικό κρασί που παρήγαγαν, για να διατηρείται καλύτερα. Μετά ανεβαίνουν στους επάνω ορόφους, όπου η ξεναγός τούς πληροφορεί για την κοινωνική και πολιτική ιστορία της πόλης και τα εκθέματα τούς δίνουν μια εικόνα για τα παλιά αρχοντικά της πόλης.

Η Πέτροβιτς παραθέτει τις πληροφορίες για το μουσείο με τον κλασικό αφηγηματικό τρόπο, διαμέσου της ξεναγού και κάποιες φορές των πρωταγωνιστικών προσώπων. Η ροή των ιστορικών πληροφοριών διακόπτεται από τις αντιδράσεις της Όλγας, που άλλοτε αναφέρεται στα συναισθήματά της για τον Παύλο, το ενδιαφέρον και την έκπληξη που νιώθει για όσα ακούει, καθώς και τις φωτογραφίες που παραθέτει η συγγραφέας από το αρχοντικό και τις «τρυπητές». Συγκεκριμένα:

*«...Η ανάπτυξη αυτή ξεκίνησε από τον 18ο αιώνα και συμβάδισε με την πνευματική καλλιέργεια, τη φιλοπατρία και το υψηλό ήθος των κατοίκων, στοιχεία που οδήγησαν τους φιλοπρόοδους και ανοιχτόμυαλους Μελενικιώτες να συντάξουν και να υπογράψουν το 1813 το περίφημο **Κοινόν Μελενικιωτών**».*

Να το πάλι αυτό το “Κοινόν”, εκνευρίζεται η Όλγα, που δυο μέρες τώρα δε βρήκε την ευκαιρία να ξεδιαλύνει καθαρά στο μυαλό της τι ακριβώς ήταν. Α, δεν πάει άλλο! μόλις τελειώσουν, θα ρωτήσει αμέσως τον Παύλο. Ή τον άλλο “παντογνώστη”, τον πατέρα της, το βράδυ πριν κοιμηθούν.

Η ξεναγός την καταλαβαίνει. Αν και κάπως περιληπτικά, ικανοποιεί επιτέλους την περιέργειά της.

*«Ο κανονισμός του “Κοινού”,» συνεχίζει «που έφερε τον τίτλο **Σύστημα ή Διαταγαι**, διακήρυσσε την αρχή της απόλυτης ισότητας ανάμεσα στους πολίτες και διαπνεόταν από τις δημοκρατικές και φιλελεύθερες αρχές της Γαλλικής Επανάστασης». (Η προφητεία του κόκκινου κρασιού, σελ. 208-209)*

Προς το τέλος της ξενάγησης, ο Παύλος συμμετέχει στην ξενάγηση, σχολιάζοντας την αναφορά της ξεναγού στο *Κοινόν των Μελενικιωτών*. Η παρουσίαση των πληροφοριών για έναν τόπο ή ένα μουσείο κτλ. μέσα από τα μάτια πραγματικών ή φανταστικών στοιχείων, που συναντάται συχνά στα βιβλία γνώσεων (ή που περιέχουν στοιχεία γνώσεων), καθιστά δυναμικά το απόμακρο κοντινό και το απρόσωπο προσωπικό (Παναού, 2019).

Το βιβλίο της Πέτροβιτς βρίσκεται ανάμεσα σε δύο κατηγορίες, του λογοτεχνικού και του βιβλίου γνώσεων, των οποίων η διάκριση δεν είναι πάντα εύκολη (Καρπόζηλου, 1994: 84). Στα βιβλία γνώσεων ο συγγραφέας παρουσιάζει αρκετά συχνά τη δική του κοσμοθεωρία για τα γεγονότα, όσο και αν η παράθεση πληροφοριών φαίνεται εκ πρώτης όψεως μια ουδέτερη διαδικασία (Nodelman & Reiner, 2003: 128-129), κάτι που δεν ισχύει για την *Προφητεία του κόκκινου κρασιού*. Αφορμή για την παράθεση των πληροφοριών για την παλιά και εγκαταλελειμμένη σήμερα ελληνική πόλη του Μελένικου στέκεται το ταξίδι της Όλγας με τον πολιτιστικό σύλλογο, του οποίου μέλος είναι ο πατέρας της, καθώς και η ανάγκη της να ξεφύγει από έναν αδιέξοδο εφηβικό έρωτα (Πέτκου, 2019). Στις αφηγήσεις ταξιδιών στην παιδική και εφηβική λογοτεχνία, το ταξίδι αποτελεί συνήθως μια αφορμή για ενδοσκόπηση και εσωτερική αναζήτηση του νεαρού πρωταγωνιστή (Stout, 1983: 14), όπως στην περίπτωση της Όλγας.

➤ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σε όλα τα εξεταζόμενα έργα, η επίσκεψη στο μουσείο καταλαμβάνει συνήθως ένα μικρό μέρος της ιστορίας. Πρόκειται για μουσεία που ανήκουν στον παραδοσιακό τύπο και κατά κύριο λόγο αρχαιολογικά και ιστορικά. Κοντά στο είδος του ιστορικού μουσείου είναι το Μουσείο Μνήμης για τη ρίψη της ατομικής βόμβας στο Ναγκασάκι, που επισκέπτονται η Φαίδρα και ο Έρικ. Οι επισκέψεις γίνονται τις περισσότερες φορές με την οικογένεια, ενώ τα παιδιά και οι έφηβοι τα επισκέπτονται στα πλαίσια κάποιας υποχρέωσης. Οι εντυπώσεις από το μουσείο μεταφέρονται στον αναγνώστη κυρίως μέσα από το βλέμμα και τα συναισθήματα των ηρώων. Στα τρία βιβλία η επίσκεψη στο μουσείο πραγματοποιείται στα πλαίσια ενός ταξιδιού ψυχαγωγικού χαρακτήρα. Με εξαίρεση την ηρωίδα της Ζέη, οι επισκέψεις φαίνεται να επηρεάζουν τους ήρωες στο ταξίδι τους προς την αυτογνωσία, όπως συμβαίνει κατά κύριο λόγο στα ταξιδιωτικά μυθιστορήματα. Οι πληροφορίες για τα μουσεία δίνονται κυρίως μέσα από τα πρωταγωνιστικά πρόσωπα, ενώ στο μυθιστόρημα της Ψαραύτη μέσω ενός ιστορικού ντοκουμέντου. Οι πληροφορίες που παρέχονται για τα μουσεία έχουν κατά κύριο λόγο αντικειμενικό χαρακτήρα.

Οι επισκέψεις σε μουσεία αποτελούν έναν συνηθισμένο τρόπο επιμόρφωσης και ψυχαγωγίας, είτε στα σχολικά πλαίσια είτε στα πλαίσια της οικογένειας. Πολύ συχνά αποτελούν, επίσης, κομμάτι της ιστορίας των ταξιδιωτικών και των βιβλίων γνώσεων για παιδιά και εφήβους. Τους βοηθά να γνωρίσουν σε βάθος την ιστορία και τον τόπο τους ή του τόπου που επισκέπτονται, αλλά και να βρεθούν ακόμη ένα βήμα πιο κοντά στην κατάκτηση της προσωπικής τους αυτογνωσίας.

Βιβλιογραφία Ξενόγλωσση

- Chase-Lansdale, P.L., & Hetherington, E.M. (1990). The Impact of Divorce on Life-Span Development: Short and Long-Term Effects. Στο Baltes, P. B., Featherman, D.L. & Lerner, R. M. (επιμ.). *Life-Span Development and Behaviour*, 10, 107-151. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hetherington, E. (1993). An Overview of the Virginia Longitudinal Study of Divorce and Remarriage with a Focus on the Early Adolescent. *Journal of Family Psychology*, 7, 39-56.
- Hooper-Greenhill, E. (1987). *The Educational Role of the Museum*. London and New York: Routledge
- Kaplan, F.E.S. (1981). Interdisciplinarity in Museology. *Museological Working Papers*, Paris and Stockholm: UNESCO.
- Newcomber, S., & Udry, J.R. (1987). Parental Marital Status Effects on Adolescent Sexual Behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 235-240.
- Nodelman, P. & Reimer, M (20.03). *The Pleasures of Children's Literature*. Boston: Allyn and Bacon.
- Wallerstein, J.S., & Kelly, J.B. (1980). *Surviving the Break-Up: How Children and Parents Cope with Divorce*. New York: Basic Books.
- Wallerstein, J.S. (1987). Children of divorce: Report of a ten-year follow-up of early latency-age children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 199-211.
- Zaslow, M.J., (1988). Sex differences in children's response to parental divorce: Research methodology and post-divorce family forums. *American Journal of Orthopsychiatry*, 58 (3), 355-378.

Ελληνόγλωσση

- Αλεξοπούλου, Π. (2012). *Η ιστορία και η πρόσληψή της από έφηβους μαθητές*. Αδημοσίευτη Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία. Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.
- Καρπόζηλου, Μάρθα (1994). *Το Παιδί στη Χώρα των Βιβλίων*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κόκκινος, Γ. (2003). *Επιστήμη, ιδεολογία, ταυτότητα. Το μάθημα της Ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κροντηρά, Λ. (1985). *Γνωριμία με το εθνικό αρχαιολογικό μουσείο*, (επιμ. Λιαπή Β.). Εκδοτική Αθηνών: Αθήνα.
- Νάκου, Ε. (2001). *Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος.
- Νικονάνου, Ν. (2009). *Μουσειοπαιδαγωγική, από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Πατάκης.
- Οικονόμου, Μ. (2003). *Μουσείο: αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός. Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*. Αθήνα: Κριτική.

Εξεταζόμενα έργα

- Ζέη, Α. (2002). *Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της*. Αθήνα: Κέδρος.
- Πέτροβιτς-Ανδρουσοπούλου, Λ. (2008). *Η προφητεία του κόκκινου κρασιού*. Αθήνα: Πατάκης.
- Φακίνου, Ε. (1982). *Αστραδενή*. Αθήνα: Κέδρος.
- Ψαραύτη, Λ. (1986). *Ένα καλοκαίρι στη σκιά του Βούδα*. Αθήνα: Κέδρος.